

IEVADS

Šoreiz izdosies?

Padomju laiku multenītē par krokodilu Genu (gan jau kāds to atceras) dīvainais zvēriņš Pekausis saka vārdus: "Mēs cēlām, cēlām un beidzot uzcēlām!" Šie vārdi ienāca prātā, domājot par iepakojuma depoziņa sistēmu Latvijā. Uz to iets ļoti ilgi, noteikts, ka tai jā-sāk darboties 2022.gada 1.februārī, bet, kamēr tas nesāksies, īstas ticības vēl nav.

Pasekojot sistēmas virzībai, atradu 2009.gada ierakstu *lvportals.lv*, tur teikts, ka Latvijā depoziņa sistēmu varētu ieviest nākamgad, bet pirmās diskusijas parlamentā sākās jau 2000.gadā. Taču gāja gadi, ik pa laikam jautājums tika aktualizēts, vienmēr uzrādās sistēmas pretinieki, norādot, ka viss vēl jāizdiskutē, jāanalizē, jāpēta, un jautājums atkal tika nolikts malā, līdz šī Saeima to beidzot noveda līdz galam.

Maksa varētu mainīties

Latvijas atkritumu apsaimniekošana līdz šim balstīta uz daļīto atkritumu vākšanas principu. Atkritumu apsaimniekotāji, tostarp "ZAAO", kas darbojas Vidzemē, tās izveidē ieguldījuši lielus līdzekļus, tagad šī sistēma tiks izjaukta.

Uz jautājumu, kā "ZAAO" sevi saredz šajā sistēmā, uzņēmuma Attīstības daļas vadītāja Ingrida Gubernatorova norāda, ka viņi gatavi piedalīties sadarbībā ar konkursa kārtībā izvēlēto operatoru, piedāvājot savu EKO laukumu infrastruktūru, kurā izvietot dzērienu iepakojuma depoziņa sistēmas iekārtas, lai iedzīvotāji, apmeklējot EKO laukumus, var nodot arī depoziņa sistēmā iekļauto dzērienu iepakojumu.

Apkopojot pieejamo informāciju par depoziņa sistēmu, rodama arī informācija, ka tā varētu sadārdzināt atkritumu apsaimniekošanas izmaksas. "ZAAO" izpilddirektore Ieva Barutina noliedz, ka depoziņa sistēma varētu zināmā mērā to ietekmēt: "Depoziņa sistēmā iekļautie iepakojuma veidi ir ar lielu pievienoto vērtību, proti, tiem ir vislielākā

No Baltijas valstīm Latvijā vienīgajā nav depoziņa sistēmas. Igaunijā tā darbojas kopš 2005. gada, Lietuvā kopš 2016. gada februāra. Ziemeļu kaimiņu statistika liecina, ka visvairāk ar depoziņu sistēmu savāc skārdenes, 2018.gadā igauņi pēc izlietošanas nodevuši 96,1% kārbu. Savākts arī 89,8% stikla pudeļu un 85,5% PET pudeļu.

Situācija progresē arī Lietuvā. Ja pirmajā gadā iepakojuma savākšanas rezultāti bija 74%, 2018. gadā tie pieauguši līdz 92%.

Vēl var atgādināt, ka Eiropas Savienības jaunais plastmasas regulējums paredz, ka 2025. gadā jāsavāc atsevišķi un jāpārstrādā 77% PET pudeļu, bet 2029. gadā jau 90%. Tāpat no 2021. gada jāpaplašina ražotāju atbildības sistēma, liekot ražotājam uzņemties atbildību arī par atkritumu savākšanu dabā.

realizācijas cena. Šobrīd kopējā atkritumu apsaimniekošanas sistēmā šie ienākumi par materiālu realizāciju tiek ņemti vērā, nosakot galējo maksu. Ja šis iepakojums pie mums nenonāks, saprotams, par attiecīgu summu samazināsies ieņēmumi. Pagaidām vēl precīzu aplēsi, kā mainīsies apjoms, nav, bet rēķināties, ka daļa dzērienu iepakojuma tiks nodota depoziņa sistēmas operatoram. Daļiņa atkritumu vākšanas sistēmā ir ar pastāvīgām izmaksām, tās būtiski nemazināsies, bet šie vērtīgākie iepakojumi nonāks citur. Mums dalītās vākšanas punkti – EKO laukumi, konteineri šķirotajiem atkritumiem - vienai algai būs jāapsaimnieko, jo paliks pietiekami daudz citu šķiroto atkritumu, kas nonāks šajos konteineros. Turklāt ne jau visi stikla, PET un metāla iepakojumi tiks pieņemti depoziņā. Stipri dzērienu stikla pudeles, metāla konservu kārbas, dažādi polimēri tiks nošķiroti, un mums tie būs jāsavāc. Kā viss būs, redzēsim 2022.gadā, kad depoziņa sistēma sāks darboties." □

Ražotāju atbalstīta un pārvaldīta sistēma

Likumdevējs noteicis, ka depoziņa sistēmu nodrošinās viens konkursa kārtībā izvēlēts operators. Konkursu organizē Valsts vides dienests, pretendentiem pieteikumi jāiesniedz līdz šī gada 30.septembrim.

Cik būs pretendentu, nav zināms, bet pirms nedēļas savu redzējumu par efektīvu depoziņa sistēmas ieviešanu, darbību un pārvaldību prezentēja SIA "Depoziņa iepakojuma operators", ko šogad jūnijā izveidoja Alus un dzērienu iepakojuma savienība, ko veido desmit ražotāji, tostarp AS "Cēsu alus" un SIA "Piebalgas alus".

"Depoziņa iepakojuma operators" valdes priekšsēdētājs Miks Stūrītis norādījis, ka sistēmas izveidē investēs apmēram 25 - 30 miljonus eiro. Latvijā plānots ierīkot ap 1300 depoziņa iepakojuma savākšanas vietas, no kurām 500 būs automātiskās, bet 800 - manuālās taras pieņemšanas vietas.

Sarunā ar "Druvu" M.Stūrītis paskaidroja, ka atbilstoši normatīvajiem aktiem, ja veikala tirdzniecības zāles platība ir vismaz 60 kvadrātmetri, veikālā obligāti

jāpieņem depoziņa iepakojums, atkarībā no apjoma izvēloties uzstādīt automātu vai pieņemt manuāli. Lietuvas pieredze rādot, ka arī mazāki veikali piesa- koties operatoram, lai pieņemtu iepakojumu, un arī Latvijā ikviens to varēsot.

Jautāts, par cik varētu sadārdzināties katrs sistēmā ietilpstošs dzēriens, M. Stūrītis aicina saprast būtisku niansi: "Sos desmit centus nevajadzētu uzskatīt par sadārdzinājumu, tā ir ķīlas nauda, ko var saņemt atpakaļ. Sadārdzinājums tas būs tiem, kuri izvēlēsies pudeles izmest. Šie depoziņa 10 centi ir atsevišķa maksa no produkta cenas, tā tiks norādīta arī veikalā uz cenu zīmes, to neapliks ar pievienotās vērtības nodokli.

Dzērienu ražotājam, ja viņš ir depoziņa sistēmas dalībnieks, nav jāmaksā Dabas resursu nodoklis vai cits maksājums par iepakojuma apsaimniekošanu. Tāpēc vienmēr uzsveru, ka ir svarīgi, lai depoziņa sistēma ir dzērienu ražotāju pārziņā. Tā tas ir visā pasaulē, jo ražotājs nav ieinteresēts celt produkta cenu uz sistēmas rēķina. Ja to pārzina ar dzērienu ražošanu nesaistīts subjekts, tas gribēs gūt peļņu, tam būs vienai, cik šis dzēriens maksā."

Latvijā lielākās ražojošās alus darītavas "Cēsu alus" valdes priekšsēdētāja Eva Sietiņšone norāda, ka depoziņa sistēma ir vistiešākā ražotāju atbildība un tās darbības principiem jābūt

vērstiem uz ilgtspējīgu attīstību nākotnē: "Mums ļoti būtiski kopīgi veidot tādu depoziņa sistēmu, kas ir uzticama, efektīva, tāda, kādu to paredz Eiropas Savienības noteikumi un godprātīga uzņēmēja prakse - balstīta uz ražotāju atbildības principiem un vērsta uz ilgtspējīgu attīstību nākotnē. Tikai ražotāju atbalstīta un pārvaldīta sistēma, kā arī apņemšanās no ražotāju puses veikt investīcijas spēēs veidot depoziņa sistēmu ar viszemākajām izmaksām, nodrošinot minimālas produkta cenas izmaiņas. Esmu pārliecināta, ka kopīgiem spēkiem īstenosim ļoti daudzsoļu sistēmu."

M. Stūrītis stāsta, ka līdz ar sistēmas ieviešanu cilvēkiem nāksies nedaudz mainīt ikdienas ieradumus: "Man teikuši, ka tagad pudeles būs jākrāj, jānes uz veikalu, bet, ja varēja pudeli atnest no veikala, tāpat to var aiznest atpakaļ. Citu valstu pieredze rāda, ka apmēram divu mēnešu laikā cilvēki iemācās pudeles, skārdenes nesaplacināt un, ejot uz veikalu, paņemt tās līdzī. Bieži tas tiek uzticēts bērniem, kuri šādi tiek pie savas kabatas naudas."

Viņš min Vācijas pieredzi. Ja tur ģimene publiskā vietā rīko pikniku, viņiem nav jāsatraucas, kas notiks ar tukšo iepakojumu. Ja paši negrib nest uz veikalu, vienmēr būs kādi, kuri jau dežurē, lai tukšo taru savāktu. Tā nepaliek, mētājoties dabā. □

Ko pieņems depoziņā

Ministru kabineta augustā pieņemtie "Depoziņa sistēmas darbības noteikumi" nosaka, ka maksa par depoziņa iepakojuma vienību būs 0,10 eiro.

Depoziņa sistēma attiecas uz gāzētiem un negāzētiem bezalkoholiskiem dzērieniem, piemēram, minerālūdeni, dzeramo ūdeni, limonādi, enerģijas dzērieniem, ledus tējām, sulām, nektāriem, kā arī uz alu un citiem fermentētiem produktiem ar alkohola saturu līdz 6%. Sistēmā nevarēs piemērot vīnu, dzirkstošo vīnu un augļu vīnu iepakojumiem.

Atbilstoši noteikumiem depo-

ziņa sistēmā varēs pieņemt bezalkoholisko dzērienu stikla pudeles ar tilpumu no 0,1 līdz trim litriem (neieskaitot). Produktu, kuru alkohola saturs būs līdz 6%, iepakojumus varēs nodot tāda stikla iepakojuma tilpumā, kas būs 0,1 līdz 0,75 litri (neieskaitot).

Tāpat varēs pieņemt bezalkoholisko dzērienu plastmasas pudeles ar tilpumu no 0,1 līdz trim litriem (neieskaitot). Alus un citu fermentēto produktu ar alkohola saturu līdz 6% plastmasas iepakojumu varēs nodot, ja tas būs tilpumā no 0,1 līdz 0,5 vai vienam litram. Depoziņa sistēma pieņems arī skārdenes ar tilpumu no 0,2 līdz litram.

Atkārtoti vai vienreiz lietojami izlietoto dzērienu depoziņa

iepakojumu no galalietotāja atpakaļ pieņems un depoziņa maksu atmaksās, ja uz tā būs speciāla norāde un svītrkods vai kvadrātkods, kas būs nolasāms. Iepakojumam jābūt iztukšotam, tas nedrīkstēs būt sadalīts daļās vai bojāts.

Ja tiks nodrošināta depoziņa iepakojuma digitāla autentifikācija, iepakojumu no galalietotāja atpakaļ pieņems un depoziņa maksu atmaksās par saplacinātu vai bojātu vienreiz lietojamu depoziņa iepakojumu arī tad, ja nebūs iespējams pilnībā nolasīt atpazīšanas zīmes.

Depoziņa iepakojuma pārdevējs būs atbildīgs par depoziņa iepakojuma pieņemšanu, uzglabāšanu un nodošanu depoziņa sistēmas operatoram. □

Tukšo taru uz Igauniju neved

Kad Igaunijā ieviesa depoziņa sistēmu, latvietis praktiskais ātri saprata, ka var nopelnīt, vedot turp savā valstī pirktais pudeles. To atklāja arī lietuvieši, kuriem tolaik depoziņa sistēmas vēl nebija, rezultātā Igaunijas depoziņa sistēmā klājās plāni, jo nācās izmaksāt krietni vairāk

naudas, nekā ieņemts no dzērienu pārdošanas. Viņi meklēja risinājumus, kā ierobežot šādu kontrabandu, mainot marķējumus uz iepakojuma, nosakot noteiktu apjomu, ko šī iepakojuma var ievest Igaunijā, tomēr līdz šai dienai nav izdevies to pilnībā izskaust. Tagad Latvijas iedzīvotāji, kuriem tuvāka Lietuva, šādu biznesu cenšas piekopt arī pie

dienviņu kaimiņiem.

Pēc Valsts vides dienesta informācijas Lietuvas kompetentās iestādes konstatējušas gadījumu, kad fiziska persona no Latvijas uz Lietuvu izvedusi 200 kilogramu izlietota depoziņa iepakojuma. Par šo pārkāpumu kaimiņvalsts atbildīgā iestāde informēja Valsts vides dienestu, kas šī gada septembrī personai

piemēroja 70 eiro sodu.

Atbilstoši likumdošanai šāda atkritumu izvešana - vairāk par 20 kilogramiem uz Lietuvu un četriem kilogramiem uz Igauniju - uzskatāma par pārobežu atkritumu sūtījumiem, kam izvirzītas stingras prasības. Šādi sūtījumi uzskatāmi par nelikumīgiem, bet rīcība - par administratīvo pārkāpumu. Persona, kas organizē šā-

dus sūtījumus, var tikt saukta pie administratīvās atbildības, un par šo pārkāpumu var piemērot sodu līdz 1100 eiro. □

Lappusi sagatavojis
JĀNIS GABRĀNS

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds